

ELEONORA POSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING S TIDNING

Nummer 4 December 2016 Årgång 24

Foto: Magnus Aronson

ORDFÖR ANDENS SPALT

Kommer Drottningholm fortsätta att vara världsarv? HIA2-rapporten från de internationella världsarvsexperterna kom den 30 november. Den kräver inga stora förändringar av Trafikverkets planer på Ekerövägens ombyggnad. Nu går rapporten till UNESCOs världsarvscenter. Kommer UNESCO att reagera och kommer regeringen att bry sig om den eventuella reaktionen? Är regeringen beredd att offra Sveriges första världsarv för en vägbreddning och två cirkulationsplatser på Lovö?

Vi får tills vidare glädja oss med konserten Förklädd gud i Lovö kyrka den 11 oktober. Det var ett fantastiskt framförande! Föreställningen var Lovö kyrkokörs gåva till Carl XVI Gustav på hans 70-årsdag. På programbladets baksida läste vi att Kungen önskar att biljettintäkterna oavkortat går till Lovö hembygdsförening! Vårt arbete uppskattas av kungafamiljen.

Mindre roligt är Sveriges hembygdsförbunds passiva stöd i arbetet för världsarvet. Jag skrev redan i juli och föreslog att jag skulle delta i ett styrelsemöte för att diskutera fram ett starkt och lämpligt agerande från hembygdsrörelsen. Att skydda Sveriges kulturarv är en av hembygdsrörelsens viktigaste uppgifter. Jag såg framför mig en skrivelse till regeringen med en protest mot att världsarv offras för vägar när det finns andra transportlösningar.

Ska vi ha någon programverksamhet? Anslutningen till både vår- och höstprogrammen har varit dålig. Vi vill att medlemmarna kommer med förslag till vårprogrammet 2017. Ska vi använda vardagskvällar i stället för lördagar? Vad är intressant för medlemmarna att göra i hembygdsföreningens regi?

Vi måste nog informera mera om vårt kulturarv och på ett sådant sätt att många blir intresserade att både uppleva och delta i olika aktiviteter. Fornstigen är exempelvis rena historielectionen. Vi ska göra ett informationsmaterial till skolor med förslag på områden där lärare kan vandra med sina elever – kortare sträckor med rikligt kunskapsmaterial. Och Bagarstugan kommer efter våra investeringar att bli ännu intressantare. Bondbyarnas självförsörjning är inte så avlägsen. Utvecklingen har gått väldigt snabbt från att nästan allt vi behöver måste produceras i området där vi bor till att varor från hela världen kan köpas i näraliggande butiker.

Bertil Ottoson

VÄRLDSARVET DROTTNINGHOLM – VAD HÄNDER?

BAKGRUND

Sverige har 15 världsarv utsedda av UNESCO. Världsarven har bedömts ha Outstanding Universal Values (OUV). De tillhör alla världens folk och ska vårdas av staten och överlämnas till kommande generationer. Sverige ratificerade Världsarvs-konventionen 1985. Varje konventionsland förbinder sig att skydda och vårda sina världsarv så långt landets resurser räcker. UNESCOs Världsarvskommitté bevakar världsarven med hjälp av oberoende rådgivande organisationer – för kulturobjekten International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) som har nationella kommittéer i varje land med världsarv.

Förbifart Stockholm går i tunnel ca 50 m under Lovön. Trafikverket planerar Ekerövägens anslutning till tunneln med en breddning av Ekerövägen från tre till fyra filer och med två cirkulationsplatser på Lovön. I regeringsbeslutet från 2009 sägs att ombyggnaden inte får hota världsarvet Drottningholm. Riksantikvarieämbetet och Fastighetsverket har i en lång rad remissvar och yttranden sagt att Trafikverkets arbetsplan inte bara hotar utan också skadar världsarvet.

ICOMOS Sverige och Lovö hembygdsförening instämmer i denna kritik. ICOMOS Europa har skrivit flera brev till Trafikverket och till Sveriges regering och

Dr Michael Kloos, världsarvsexpert och författare till HIA2-rapporten

påpekat att Drottningholm riskerar att mista sin status av världsarv om man inte ändrar planen för Ekerövägen. Ur brev till infrastrukturminister Catharina Elmsäter-Svärd, 24 september 2012: »Indeed, the Domain is continuously under great danger due to these works. The risks are more than material: they include the possible loss of World Heritage status.« Under en tid hade vi därför ganska stort hopp att staten skulle backa och göra om planeringen av Ekerövägen.

HÖSTEN 2016

Innan Trafikverkets ledning fastställer arbetsplanen för Ekerövägen ska världsarvsexperten utreda konsekvenserna för världs-

arvet – Heritage Impact Assessment (HIA), fas 1 och 2. HIA, fas 1, gjordes av en svensk expert, som inte fick arbeta oberoende av Trafikverket. Flera intressenter, bl. a. Lovö hembygdsförening krävde att HIA, fas 2, skulle göras av oberoende internationella världsarvsexperten. Det blev dr Michael Kloos från Tyskland och dr Christopher Young från England.

Den Europeiska landskapskonventionen, som Sverige ratificerade 2011, ger lokala intressenter rätt att medverka i utredningen. Lovö hembygdsförening är en sådan lokal intressent och har försett utredarna med mycket material och många synpunkter. Utredningen skulle enligt uppdraget presenteras i mitten av juni 2016. Tidpunkten har skjutits framåt flera gånger, till 15 juli, till 10 oktober och nu till 30 november.

Den 26 september träffade Kerstin Westerlund, ICOMOS Sveriges tidigare ordförande, och jag dr Kloos för en längre diskussion. Han var, trots breven från ICOMOS till regeringen, tveksam till stora förändringar av Trafikverkets arbetsplan eftersom utredningen och förhandlingarna hade gått för långt. Vårt möte blev därför ett misslyckande.

I besvikelsen efter mötet mailade både Kerstin och jag utredarna många kritiska frågor, bl. a. dessa:

- Varför kan man inte ändra planer för ett arbete som inte har påbörjats?
- Gäller inte ICOMOS guidance för ert arbete?
- Är inte den internationella nivån till för att kunna vara oberoende av de beslut och

planer som gjorts av svenska myndigheter?

– Vad är meningen med ert arbete om det inte kan påverka planeringen?

– Varför är det inte möjligt/rimligt att flytta ner/uppfarten till/från tunneln från Edeby till Lindö för bevarad världsarvsstatus?

– Varför är det inte möjligt/rimligt att kräva bevarad vägbredd för bevarad världsarvsstatus?

– Varför inte förhandlingar direkt på regleringsnivå? Det är där det styrande beslutet fattats.

EN NY MÖJLIGHET

Plötsligt slog mig en ny tanke. Lovö hembygdsförening är lokalorganisation i Sveriges Hembygdsförbund. På länsorganisationens årsmöte i Haninge den 19 mars beslutades en handlingsplan där skyddet av Sveriges kulturarv var ett högt prioriterat mål. I början av juli skrev jag därför ett väl dokumenterat brev till SHF med önskemålet:

»Undertecknad som representant för Lovö hembygdsförening önskar närvara vid Sveriges hembygdsförbunds nästkommande styrelsemöten så att vi tillsammans kan

komma fram till vad vi kan och bör göra.»

Svaret den 5 september blev inte det jag hoppades: »SHF ser det som centralt att utformningen av förbifarten och Ekerövägen underordnar sig och harmonierar med världsarvets, riksintressets och naturreservatets värden. Att civilsamhällets röst vägs in i den fortsatta planeringen är också centralt och i enlighet med den Europeiska landskapskonventionen.» Jag önskade mig ett mer aktivt ställningstagande och försökte med ett nytt brev den 7 september:

»Den 10 oktober kommer dr Kloos att redogöra för sin rapport inför Lovö-gruppen dit jag är inbjuden. Fram till den 10 oktober är det alltså möjligt att påverka rapportens innehåll till förmån för världsarvet Drottningholm, ju tidigare desto större möjlighet att rädda världsarvet.

Tiden för »civilsamhällets röst att vägas in i den fortsatta planeringen« har runnit ut. Det finns ingen planeringstid kvar. Det som kan göras måste göras nu. Jag önskar därför ett möte med Hembygdsförbundets styrelse.»

Det blev inget möte med SHF:s styrelse. Så här ser septembers styrelsebeslut ut:

»§ 7 Förbifart Stockholm och kulturarvet – skrivelse från Lovö hbf

Beslut: Styrelsen godkände det svar till Lovö hbf som Ann Pettersson presenterade med en lite ändrad formulering.«

Den 16 december ska jag emellertid träffa representanter för SHF. Då kommer jag att presentera ett förslag till skrivelse till regeringen med krav att planera om Ekerövägen så att världsarvet Drottningholm inte hotas (som sägs i regeringsbeslutet).

HERITAGE IMPACT ASSESSMENT, HIA2-RAPPORTEN

Tiden för HIA2-rapportens redovisning flyttades igen, nu till den 30 november på Trafikverket i Sundbyberg, kansliet för Förbifart Stockholm. Alex Lind af Hageby och jag närvarade bland ca 15 andra myndighetspersoner och intressenter. HIA2 är som vi fruktat – ett anspråkslöst skrapande på ytan, detaljer i Trafikverkets arbetsplan. Inte ens en antydan att flytta trafikplatserna längre från världsarvet eller att minska vägbredden. Ett förslag är att minska bilarnas hastighet över Lovö och genom Drottningholm till 60 och 40 km/tim samt att sammankalla Lovö-gruppen om antalet bilar genom Drottningholm överskrider gränsvärdet på 27 000 bilar per vardagsmedeldygn. När Drottningholm utsågs till världsarv passerade 16 500 bilar genom Drottningholm.

Parkeringen på Karusellplan läggs ner. Motivet är att marken tidigare användes för kulturella aktiviteter. De fyra vägarna

Drottningholmsteatern var ett tungt motiv till att Drottningholm 1991 blev Sveriges första världsarv.

från Malmen blir två, Eriksbergsvägen och Kvarnbacken. Parkeringsavgifter införs på stora parkeringen mot teatern.

Vägområdet kring infarten för turister orsakade diskussion med Trafikverket, som ville avverka en del ädellövträd för att ge plats för vägbreddning och gång/cykelbana. Träden får stå kvar, men kiosken försvinner.

Under frågestunden tog Alex upp frågan om de troliga trafikhindren när bilar från Malmen ska ut på Ekerövägen. Projektledaren, Karin Stadler, hade inget bra svar – mest att vi får se hur det blir. Jag undrade varför inte Trafikverket har utrett kollektiv båttrafik. Nu pågår i Stockholm försöksverksamhet med snabba eldrivna passbåtar, som inte ger störande svallvågor. De har stor kapacitet och minskar restiden med ca 30 min till Stockholm city och i Tappström finns en alldeles nybyggd brygga. Karin Stadler kunde inte svara på frågan. Trafikverkets intresse för andra

lösningar än att bygga nya vägar är obefintligt trots riksdagsbeslut att stora infrastrukturinvesteringar ska vara trafikslagsövergripande.

Det var naturligt att jag till dr Michael Kloos uttryckte besvikelse över hans rapport. Min förväntan var att han med stöd av den kritiska ICOMOS-granskningen skulle komma med långt mer långtgående krav på ändringar av Trafikverkets arbetsplan. Dr Kloos förstod min besvikelse. Han hade kommit in för sent i processen och han var själv inte nöjd med sitt arbete. Jag frågade om jag fick citera detta i min artikel. Det fick jag.

HIA2-rapporten skickades den 30 november till UNESCOs världsarvscenter. Där kommer ICOMOS International att granska den och återkoppla till Riksantikvarieämbetet, som tar upp resultatet av granskningen med Trafikverket i vår.

FÖRSÖK TILL SAMMANFATTNING OCH ANALYS

Ovanstående borde fylla läsare med förvåning. Varför uppfyller inte regeringen och Trafikverket sina åtaganden enligt Världsarvskonventionen? Varför låtsas man inte om det skarpa brevet från ICOMOS Europa med krav på ändrad planering av Ekerövägen? Och varför använder man inte snabba passbåtar från Ekerö centrum till Stockholm city istället för att öka trafiken genom Drottningholm?

Min tro är att svaret på dessa frågor finns i hur myndigheten Vägverket/Trafikverket fungerar och att hela projektet

Förbifart Stockholm från början har haft stöd från politiska makthavare och andra maktstrukturer. Vägverket ville från första början bygga en väg i tunnel under Lovö. Från remisserna 2007 på Vägverkets utredning: man brydde sig inte om riksdagsbeslutet om det transportslagsövergripande perspektivet, man utredde inte två andra beslutsalternativ som lagen kräver, man redovisade inte hur den samhällsekonomiska kalkylen gjorts, man tillämpade inte den obligatoriska fyrstegsmodellen och man brydde sig inte om remissinstansernas synpunkter. För Ekerövägens del körde man över den mycket omfattande kritiken från RAÄ och SFV och TRV tvingade 2011 fram ett avtal mot världsarvets intressen och godkände vägbreddningen med två cirkulationsplatser på Lovö. Att ICOMOS Europa flera gånger protesterat till regeringen och TRV har inte lämnat några spår. TRV tillsatte den första HIA-utredningen och bestämde att rapporten först skulle godkännas av TRV innan den fick offentliggöras. Sedan tog det fyra år innan HIA2-utredningen startade. Då hade projekteringen av Ekerövägen gått så långt att dr Kloos inte kunde eller orkade föreslå några större förändringar. Hade den andra HIA-utredningen startat i anslutning till den första hade det varit möjligt att göra de förändringar som är nödvändiga för världsarvet Drottningholm. Dr Kloos är därför missnöjd med sin utredning. Men det är inte Trafikverket.

Bertil Ottoson

EN STOR UPPLEVELSE

Under den magiska föreställningen. Foto: Magnus Aronson.

När de första tonerna fyllde Lovö kyrka kände jag mig förflyttad till en annan värld. Föreställningen av »Förklädd Gud« den 11 oktober var magisk. Min fru Eva och jag var på den sena föreställningen i en välfylld kyrka. Vi satt hela tiden andäktiga, glada och tacksamma över att vara där.

Förklädd Gud är en lyrisk svit – Hjalmar Gullbergs dikt tonsatt av Lars-Erik Larsson. Samarbetet var naturligt eftersom båda samtidigt arbetade på Sveriges radio, Gullberg som teaterchef och Larsson som musikchef. Urpremiären var den 1 april

1940, veckan innan Tyskland invaderade Danmark och Norge. Dikten Förklädd Gud ingår i samlingen Kärlek i tjugonde seklet från 1933, nazismens segerår. Hjalmar Gullberg upplevde nazismens seger på plats i Tyskland. Hans diktsamling måste ses i det sammanhanget. Ser vi början på en ny sådan period?

Att Förklädd Gud är så ofta spelad beror på att verket griper tag i lyssnaren med sin enkla melodiosa stil och ett friskt, lyriskt, omedelbart, uttryck. Musiken har av »förståsigpåare« kritiserats för sin enkelhet och

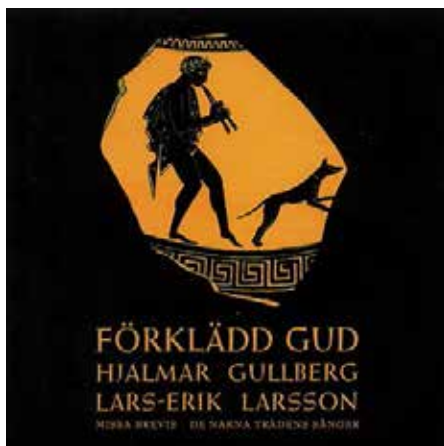
relativa kravlöshet. De borde lyssna till de mest populära symfonierna, piano- och violinkonserterna! Man slås av att enkla och geniala teman varieras och kommer tillbaka genom större delen av verken.

Förklädd Gud har en unik uppbyggnad. Dikten delas upp i avsnitt och orkester, recitation, kör och solister framför varje avsnitt. Orkestern inleder med melodins huvudtema och sedan kommer recitatören:

*»Vem spelar på en pipa en låt av gryningsluft,
för himelsk att begripa, höjd över allt förnuft?
Vem äger lösenorden, flöjtvisans dolda text?
Vem spelar på jorden för djur och växt?
Vem är den gode herden som för sin flock i vall
och som med gräs förser den och toner av kristall?
Vem går på betesängar i sommardagens kvalm
och sover bland drängar på jordisk halm?»*

Kören sjunger denna text och vi som lyssnar fylls av förundran att detta är möjligt. Orkestern kommer igen och vi upplever åter det överjordiska temat. Solisterna kommer litet senare:

*»Än vandrar gudar över denna jord. En av dem
sitter kanske vid ditt bord.
Tro ej att någonsin en gud kan dö. Han går
förbi dig, men din blick är slö.
Han bär ej lyra eller purpurskrud. Blott av hans
verkan känner man en gud.
Den regeln har ej blivit överträd: är Gud på
jorden, vandrar han förklädd.»*

Den klassiska inspelningen från 1956

Nu kör och orkester. Vi upplever de fyra parallellerna som både naturliga och genialiska.

De sista verserna är starka till tårar:

*»Tror du att fåren skulle beta i morgonglans på
gräsklädd jordisk kulle, om inte gudar fanns?
Tror du, att våren skulle binda sin blomster-
krans, på allas döda kulle, om inte gudar fanns
Bjuder ett mänskoöga till stilla kärleksfest oss,
kyliga och tröga, som folk är mest,
lägger som himmelsk läkning för djupa själasår,
en vän, fri från beräkning, sin hand i vår,
synes en ljusglans sprida sig kring vår plågo-
bädd – då sitter vid vår sida en gud förklädd.»*

Det blev en kort stunds tystnad när musiken tonat ut. Sedan långa applåder från uppskattande och rörda åhörare.

Leif Asp betyder mycket för pastoratets musikliv

Uppförandet av Förklädd Gud var en födelsedagspresent från Lovö Kyrkas Kör, Lovö församling och Ekerö pastorat till Kungen på hans 70-årsdag den 30 april. Biljettintäkterna från båda föreställningarna gick enligt Kungens önskemål oavkortat till Lovö hembygdsförening.

Tänk att lilla Lovö har en så fantastisk kyrkokör! Och att alla medverkande samordnades till en så stor upplevelse. Mycket beror nog på att vi har Leif Asp som musiker och körledare i Ekerö pastorat och Lovö församling. Några gånger har jag funderat över varför han finns just här, på lilla Lovö.

Det ville jag undersöka och den 15 no-

vember träffades vi i Ekebyhov. Leif Asp kom till Lovö 2000 efter att ha sökt den lediga kantorstjänsten. Vid den tiden fanns det ingen kyrkokör kvar och det tog något år för Leif att samla tre fyra personer till en ny kyrkokör. Den har sedan växt »organiskt« till dagens fina kyrkokör. Inspiration, lust, glädje och kvalitet är nyckelord bakom utvecklingen. Leif vill inte vara en Chef som säger hur det ska vara utan vill ha en atmosfär där alla kan komma med förslag och där man gemensamt kan söka sig fram mot grönnare ängar. Till en början övade kören projektvis men snart uppstod en önskan att få sjunga varje vecka. Det är en följd av en breddad repertoar utöver den traditionella kyrkomusiken. Leif nämner kompositörer som Poulenc, Palestrina och Messiaens. Vi inspirerar varandra säger Leif. Kören vill ha nya utmaningar, svårighetsgraden och entusiasmen har ökat och nivån höjts. I samband med Drottningholmsteaterns 250-årsfirande gjorde kören, tillsammans med S:ta Birgitta ungdomskör en konsertant uppsättning av Orfeus och Eurydike, på Pauvres Honteux i Nockeby, våren 2016.

Hur ser Leifs vision för Lovö ut? Det finns många duktiga musiker, konstnärer etc som han skulle vilja ha ett utvidgat samarbete med. Även mellan andra lokala aktörer, med Klockargården som ett slags nav; föreläsningar, utställningar, spelmansstämmor, föreningsaktiviteter, studiecirklar m m. Leifs vision är att knyta ihop Lovös olika förmågor och intressen. Idag är kyrkan t ex med på Hembygdsdagen på

Kungen tackar de medverkande. Foto: Magnus Aronson.

Rörby och firar tacksägelsegudstjänster i Lovö prästgårds lada, där kören sjöng Förklädd Gud våren 2015. Det finns även en lite jordlott nedanför Klockargården där tanken är att odla blommor, helt ekologiskt förstås, för att smycka kyrkan. Men det fordras mer arbete och fler som engagerar sig. Tankar om ett Frostenssonrum i Klockargården finns redan. Anders Frostenson är en viktig Lovöprofil som har haft stor betydelse för psalmdiktningen. Hans texter är även internationellt spridda. Inledningen till hans psalm nr 61, »Lågorna är många« (Lampades sunt multae una est lux), står skrivet i entréhallen, i Kyrkornas Världsråds byggnad i Geneve.

På väg till bilen tar jag upp jämförelsen med den klassiska inspelningen av Förklädd Gud, från 1956, med Radioorkestern, Lars Ekborg, Elisabeth Söderström, Erik Saedén och Martin Listams Vokalensemble och med Stig Westerberg som dirigent. Vi var överens om att denna inspelning är förebild för flertalet senare framföranden. Kan några sångare komma upp till Elisabeth Söderströms och Erik Saedéns nivå i deras glans dagar? Men jag tycker att Lovö kyrkokör överträffar Martin Listams Vokalensemble.

Bertil Ottoson

NYCKEL TILL KANTONGATAN

— THE CANTON CODE

Vi som har förmånen att bo vid Kanton-gatan får ofta tillfälle att hjälpa besökande turister och inte minst taxibilar att komma till rätt Kantonadress. Här kommer några regler och anvisningar som kan hjälpa hembygdsföreningens medlemmar att hitta bland de gamla vackra husen, »The Canton Code«. Det är en självklar uppgift, inte minst eftersom vår gata också är en del av »fornstigen«, som ju är skyltad med blåa fyrkanter på träd på gatans södra sida.

Den första skylten – KANTONGATAN 1–42 – står just då Du svängt in från Ekerövägen »mot Kina slott«. Här möter den första utmaningen. Besökaren ser inte något hus med nummer 1 eller 42. Det är i stället Canton nr 9, 8 och 7 – alla på högra sidan! Sedan delar sig vägen och den vänstra pryds av förbudsskyltar och rekommenderas inte för fordon.

Just i vägskälet finns en förträfflig stor och lättläst upplysningstavla, där man får en överblick över Kantongatan med historiska och geografiska fakta, även på engelska. Man bör redan här observera att gatunumren inte placerats enligt de normer vi lärt oss i andra gatunät. Man förstår »The Canton Code« genom att se hur husnumren på sitt sätt stämmer i en ordningsföljd efter de siffror vi sett på de första husen (9, 8 och 7 samt 7B). Efter 7 kommer därför helt logiskt nr 5 på nordsidan och nr 6 på

sydsidan – ungefär mitt emot. (Nr 5) låg mycket tidigt precis mitt emot nr 6, men flyttades till en nygrävd källare.

Under promenaden i riktning mot Kina slott, kan vi beundra de vackra husen, alla i samma 1700-talsstil – lika men ändå något olika. Numreringen fortsätter konsekvent mot Nr 1 och Nr 2, två vackra och pampiga byggnader. Vi står här inför de största och viktigaste husen. De byggdes på 1760-talet; som de första i raden av Cantonhusen och man kan säga att numreringen utgår från dem. Bland hyresgäster märks främst Drottningholms slottsarkitekter – på senare tid Owe Hidemark i nr 1 och Anders Tengbom i nr 2.

Invid nr 2 finns upplysningsskylt; KANTONGATAN 10–42. Man passerar söder om höjdpunktiet vid Kina slott och nu har gatan blivit en väg med slottsparken i norr samt odlad mark på södersidan. Men här ligger på högersidan en intressant grupp hus, som tillsammans har nummer 10, kallad »Kinetten« och intill den en ny grupp, där huvudbyggnaden har nummer 11 och kallas »Lilla Kina« med flygeln »Japan«. Dessa husgrupper torde vara jämn-gamla med själva Kina slott/paviljong.

Efter »Lilla Kina« (nr 11), finns en ny upplysningsskylt – CANTONGATAN 21–42.

Vi är nu på en byväg med Kina slotts

Det vackraste husnumret i världen

parkering till vänster och en vidsträckt åker till höger. Efter ett litet backkrön ser vi bostäder i skogsbrynet till vänster. Här möter Nr 21, som kallas »konstnärsbostaden« efter Evert Lundquist, som var dess mest kände hyresgäst. Nästa byggnad, – det berömda slottselverket, blev ateljé åt Lundquist och visas för allmänheten.

Man kommer därefter till Mälaren och därmed kan Kantongatan sägas vara avslutad. Här ligger till vänster vid stranden »Jägarhyddan« (Cantongatan 40).

En blygsam liten gjuten metallskylt nära nr 7B berättar att vi rör oss bland Statens »Byggnadsminnesmärken«. Bebyggelsen är skyddad mot alla typer av åtgärder som ändrar deras karaktär – en ytterligt viktig sak. Påtagligt för vår »Canton Code« blir därför att bland annat de påmålade eller

uppspikade ursprungliga numren inte får ändras eller flyttas. Detta är ju grunden för den originella nummerföljden vi iakttar och som alltså måste bibehållas. Turister och Taxi får finna sig i att leta en stund...

NUMRERINGEN

Det vanligaste sättet att markera husnumren var genom Textning av »Canton« plus siffra över dörren, men varianter förekommer. Färdiggjorda emaljskyltar har fått duga på några av husen.

Men ett särskilt elegant husnummer finns på Canton 3; ofta fotograferat av promenerande turister. Varför det blivit så förklaras i den hemligaste delen av »THE CANTON CODE«,Ej här.

John Crafoord, Canton 3B

ORDFÖRANDEKONFERENS I STOCKHOLMS LÄNS HEMBYGDSFÖRBUND

Konferensens deltagare: Från väster: John-Erik Larsson - Täby hbf, Carin Ljung - Spånga hbf, Ingen Johansson - Sjöstadens hbf, Ann Pettersson - hembygdskonsulent, Anita Lundin - länsförbundet, Monica Boye - Möller - Järfälla hbf, Thea Jonsson - Järfälla hbf, Susanne Carlsson - Nacka hbf, Anders Österlund - Nacka hbf. Fotograf: Bertil Ottoson - Lovö hbf.

Sveriges Hembygdsförbund har länsorganisationer. Stockholms läns hembygdsförbund är en paraplyorganisation för länets hembygdsrörelse. Den ger stöd och service till lokala hembygdsföreningar i arbetet med kulturarvet och företrädar hembygdsrörelsens intressen i kontakter med kommuner och beslutsfattare (från hemsidan). Stockholms läns hembygdsförbund har inom sina gränser 122 medlemsorganisationer.

Lokalföreningarna kallas till ordförandekonferenser där vi kan föra fram önskemål och får information på vilka områden man

kan få bistånd. Alla kan inte ses samtidigt på samma plats. Därför är konferensen uppdelad på fyra med samma upplägg:

- Förväntningar på förbundet
- Visioner för 2030
- Ledungen (den fina tidning alla föreningar får)

Vi fick också information om förbundets ansökan om verksamhetsstöd 2017–19 samt tillfrågades om vårt intresse av kommun-gemensamma samlingssidor på webben.

Jag var med på konferensen i Järfälla den

28 september. Hembygdskonsulent Ann Pettersson har sammanfattat resultatet från de fyra konferenserna.

FÖRVÄNTNINGARNA PÅ FÖRBUNDET

(ett urval under varje rubrik):

- *Kurser:* byggnads- föremåls-, textilvård, söka pengar, remissärenden m.m.
- *Teknik:* Hemsidan, bildarkiv, registrering, Facebook, sociala medier, appar m.m.
- *Administration:* Bokföringsprogram, för- eningsregister, föremålsregister
- *Allmän hjälp med:* Kontakt med skolor, kommun och näringsliv, inspiration m m
- *Socialt:* Erfarenhetsutbyte, samarbete med andra föreningar, förbundet och i projekt
- *Praktiskt:* Tio i topp-aktiviteter, besök från förbundet, byta föremål, trycka mate- rial m.m.
- *Juridik:* Hjälp med avtal, kontrakt, försäk- ringar, upphandling, kommunkontakt m.m.

Ledungen i pappersform är värd att spridas till alla medlemmar, men det är för dyrt. Alla vill ha kvar tidningen, en del i digital form. Innehållsmässigt vill en del att Ledungen ska rapportera från och ge tips till lokalföreningarna.

I smågrupper diskuterades också vad vi trodde att föreningarna skulle göra 2030. Gruppredovisningarna gav intressanta och fantasifulla bilder: Midsommarfesterna lig- ger på entreprenad, krögare har tagit över

hembygdsgårdarna, fler digitala aktivite- ter, mer och bredare samarbeten, fler ak- tiva ungdomar, aktiviteter med barn- och ungdomsinriktning, mer professionalism, sammanslagningar, konstutställningar, nya traditioner, ny teknik, diskussioner om vårt uppdrag, bussturer för nyinflyttade, utvecklat turismarbete, oväntade kultur- möten, större intresse för kulturarvet, sty- relsearbete i nya former.

Bertil Ottoson

Efterlysning!

Lövö hembygdsförening söker en mindre lokal på Lovö för vårt mellanarkiv. Där ska vi ha mate- rial som vi bara behöver ibland. Till exempel böcker, trycksaker, textiler, referensmaterial i pärmar och äldre bokföring med verifi- kationer. Lokalen behöver vara något uppvärmd och inte fuktig. Ring Bertil Ottoson: 759 03 26 bertil.ottoson@mail.amnesty.se

PENGAR VÄXER PÅ TRÄD

Foto: Ola Myrin, Myntkabinettet

Det sa »boink« I huvudet. Jag hade slagit i något hårt. Jag håller just på med att försöka lyfta upp vår hundvalp Jussi som bara gräver och gräver. Han kommer inte när jag ropar på honom. Detta är sommaren 2012. Jag befinner mig i bakre delen av trädgården på Canton 5, alldeles nära där ett världshus låg en gång i tiden omkring 1750.

Jag upptäcker ett metallföremål som sitter fast i en kanske 10 år gammal sälg. Det sitter fast i en klyka, ingrott. Jag bryter loss föremålet, tittar förundrat och tänker »Vad är detta? Hur kom det dit?« Det ser ut som ett armband, rikt dekorerat och tungt, 600 gr, kanske i brons. »Det måste

vara ett vikingafynd«, tänker jag.

Jag tar kontakt med Stockholms läns museum, skickar en bild. Nej, inget vikingafynd, stämmer inte alls med klädsmycken, armband. »Kanske några »livare« som har haft fest hos oss i vår trädgård och har köpt smycken som ser ut som ett vikingatida armband«, tänker jag. Jag visar fyndet för arkeologen Per Widström på Gotlands museum. Han är förundrad, intresserad och säger »Det är ju inte likt andra vikingafynd men det har intressanta tecken på armbandet men påminner lite om ett klädsmycke.«

En dansk besökare står bredvid oss och hör vår konversation. Han infikar »De er en Manillaring«. Han känner till föremålet! Han berättar vidare att det var ett betalningsmedel i Västafrika under 1500–1900-talen. Förmodligen har manillan funnits länge som symbol för någon form av status, trygghet eller visdom och det är först under 1500-talet som manillaringen blir omskriven som ett betalningsmedel. Namnet har inget att göra med Manilla i Filipinerna, det kommer troligen från latin eller spanska, »manus« (hand) eller »monilia« (halsringar).

När slavhandeln pågick i Västafrika kunde handelsmän under vissa perioder köpa slavar för 10 manillaringar. I Västafrika kunde man även köpa elfenben och guld mm med dessa ringar som betal-

ningsmedel. Ringen var populär och handelsmän såg fördelar eftersom manillan var ett alternativ till glaspärlor eller snäckor så kallade cedis vilka användes som valuta längre upp längs den västafrikanska kusten.

Under 1700-talet började manillaringar produceras i staden Birmingham, England, för att användas i handel med den afrikanska kontinenten. Det är inte märkligare än idag då sedlar tillverkas i ett annat land än där de används. Olika delar av Västafrika koloniserades från år 1600 och framåt. Kolonialmakterna införde sin egen valuta. I Nigeria fortsatte folket att använda ringarna som betalningsmedel parallellt med brittiska Pund. År 1948 fick kolonialregeringen i London nog och la fram ett påbud att alla manillaringar skulle växlas in mot Kungarikets valuta d v s Pund, Sterling. Kursen för £1 var 80 manillaringar vilka växlades in på Barclays Bank eller i ett växlingskontor.

Jag arbetar för en Afrikansk bank och tog upp frågan med en kollega, en valuta handlare, om han någonsin hade stött på en manillaring. Han hade aldrig hade hört talas om en kund som ville växla en ring mot pund, det kanske hade hänt 1948, sa han. Ringarna tilläts att användas som gåvor vid ceremoniella tillfällen såsom bröllop och begravningar, vilket fortfarande lär göras.

Den stora gåtan är: Hur hamnade den-

na ring i ett träd på Lovön, 1,5 m upp i en ung säl? Enligt jägmästare Alexander Lind af Hageby, på Malmen, så tar inga träd med sig någonting uppåt som ligger i vägen när trädet växer, det växer förbi ett hinder. Det är bara tallen som växer rakt upp och kan teoretiskt ta med sig något från marken. »Föremålet måste ha kommit dit senare« säger Alex.

Så vem har lagt dit det? En skata? Nej, omöjligt eftersom det väger 600 gr. Hur kom det dit från början? Var det en rese-när på Ostindiska kompaniet som kommit över en ring? Något hen försökt betala med på krogen som låg nära fyndplatsen vid den tiden? Utkastad, sugen på en sup med bara en Manillaring i fickan? Krogä-garen sa nej tack.

Fantasin skenar.

Ringens är nu i tryggt förvar. Caroline Godelius, antikvarie på Myntkabinettet, tycker att föremålet, platsen och historien om fyndet är spännande på många olika plan och välkomnar gåvan till museet. Som Per Widström, arkeolog, Gotlands Museum, sa: »Nu kan du slå hål på myten om att pengar inte växer på träd«.

Henric Thörnberg

Canton 5

HEMBYGDSRÖRELSEN 100 ÅR!

Runt om i Sverige firades 100-årsringen. Riksorganisationen hade en stor fest på

Inger Linge invigningstalar framför Adelsö blåsare med trumpetaren Ylva Othzén

Skansen med kungligt deltagande. För vår del deltog vi i de sju hembygdsföreningarna i Ekerö kommuns firande på Ekebyhovs slott den 17 – 18 september. Två arbetsgrupper gjorde program och ordnade mat och dryck för alla som deltog i firandet. Vi sökte ett extra bidrag från kommunens kulturnämnd och fick 30 000 kr för att täcka kostnaderna för program och marknadsföring. Föreningarna fick t.ex. egna »roll-ups« som vi också kan använda framöver. De ställdes ut i entrén till Ekerö bibliotek en vecka innan och en vecka efter firandet på Ekebyhovs slott.

Kommunfullmäktiges ordförande, Inger Linge, höll invigningstalet den 17:e och fotograferades framför en fin blåsorkester.

Vi hade ett eget bord där vi informerade och sålde vår produktion. Parallellt med

musikunderhållning och kafeaktivitet hade föreningarna egna program. Vår programpunkt var under lördagens eftermiddag. Jag visade Lovöfilmen, som skapade applåder – och det är den värd. Sedan talade docent Bo Petré om sina utgrävningar på Lovö under 37 år. Hans kunskaper, entusiasm och engagemang smittade av sig och det blev många frågor. Bo hade 20 min på sig, men tiden överskreds. Vår ordningsman, Lars Gundberg

från Stockholms läns hembygdsförbund, hade inte hjärta att ingripa. Ingen vill ju hindra människors intresse för Lovös tidiga historia!

Bertil Ottoson

Eva visar vår produktion

KOLMILAN PÅ GÅLÖ

Lördagen den 24 september hoppades vi många skulle åka med till Gålö och uppleva hur hembygdsföreningen, Gålö Gärsar, sköter sin kolmila och gör sina kolbullar. Vartannat år reser hembygdsföreningen en kolmila för att hålla öns historia levande och återuppliva gamla traditioner. Av 50

Så bakas kolbullar

m³ björkved blir det 15 m³ kol. Milan ska inte brinna utan kola. Den kräver ständig tillsyn och en hel del arbete. En timrad kolarstuga hade byggts i närheten där kolarna bodde under kolningstiden. På området hade man även andra aktiviteter. En mycket muskulös smed tillverkade ölöppnare och ljusstakar vid en friluftsässa.

En bit från milan hade man byggt upp ett tältkök med bord och bänkar. Där gräddades kolbullar en masse. De liknar

fläskpannkaka, litet frasiga, och äts med lingonsylt. Våldigt gott! Ganska många besökte området. Folk kom med bil och anvisades P-platser. Programmet varade hela dagen och in på kvällen. När vi körde iväg mötte vi ett spelmanslag med vår medlem Jane Crisp, som spelar fiol. Vi imponerades av att Gålö Gärsar har så många aktiva medlemmar och ett så intressant program. Från Lovö hembygdsförening kom bara Eva och jag.

Lördagen den 8 oktober skulle hembygdsföreningen besöka Årsta slott där Fredrika Bremer bodde under sin ungdom och ålderdom. Vi fick ställa in guidningen på grund av få anmälningar.

Vi funderar nu på hur våra vår- och höstprogram ska se ut. Föredrag vardagskvällar i Klockargården? Samarrangemang med andra organisationer? Nya ämnesområden?

Eva och Bertil Ottoson

UPPROP!

*Kom med förslag du själv skulle vilja se i vårprogrammet 2017!
Vilka dagar och tider är bäst?
Ska vi använda Klockargården oftare?
Ska vi samordna programmet med andra ideella organisationer?
Vilka i så fall? Maila dina förslag till Eva: eva.ottoson@home.se*

BAGARSTUGAN

Eva framför den renoverade Bagarstugan.

Hembygdsföreningens fina bagarstuga har inte alltid sett ut som den gör idag. Den var fram till 1951 tillbyggd i norr, öster och söder. Här fanns också handelsbod, mjölkrum och sadelkammare. Bagarstugans förändring speglar världens, Sveriges och lantbrukets förändring. Från bondbyarnas självförsörjning till det nutida samhällets globaliserade marknad där alla kan köpa allt i en expanderande butiksvärld.

Bondbyn Hogsta bestod fortfarande på 1920-talet av tre gårdar och 15 bofasta familjer, ca 40 personer, och dessutom ganska många sommargäster. I byn tillverkades det mesta som behövdes i familjehushåll-

let. Hogsta hade en egen ångbåtsbrygga för transporter av lantbruksprodukter till Stockholm. När bilåldern växte fram och lantbruket mekaniserades byggdes broar och lantbrukets produktion förändrades från självhushåll till specialisering och försäljning på en större marknad. Men lovöbor är glada att i prästgårdens gårdsbutik kunna köpa närproducerade och ekologiska lantbruksprodukter.

Domänverket beslutade 1948 att breda och rätta ut vägen mellan Rörby och Lambarudd. Vägen planerades gå genom Hogsta där byggnaden med bagarstuga måste rivas. Fil dr Berit Wallenberg kon-

Under rivningen, augusti 1951

taktade både Domänverket och många andra myndigheter för att rädda byggnaden vars äldsta delar är från 1600-talet. Tillbyggnaderna skedde under 1800-talet. Hennes engagerade insats räddade det gamla huset åt eftervärlden, en kulturgärning. Rivningen hade emellertid redan börjat och Berit Wallenberg betalade själv återuppbyggnaden av den äldsta delen, den timrade bagarstugan.

Kyrkoherde Anders Frostenson föreslog att hon skulle bygga upp ett hembygds-

museum i Bagarstugan. Vid invigningen av hembygdsmuséet den 11 maj 1952 överlämnade Berit Wallenberg muséet som gåva till Lovö hembygdsförening. Numera ingår även Magasinet och Smedjan med snickarbod i hembygdsmuséet.

Det var kanske efter dessa duster med myndigheter som Berit Wallenberg skrev: »En hembygdsvän får aldrig ge upp, aldrig sitta med armarna i kors och absolut inte nöja sig med att bara bli förgärd över vandalernas framfart!«

Berit Wallenbergs ord finns nu på vår hemsida (lovohembygd.com) och inspire-rar oss i försvaret av Lovös kulturarv. Jag har fått styrka av hennes ord under 10 års kamp för världsarvet Drottningholm och även i andra sammanhang.

Vi har använt stora resurser på våra tre

Bagarstugan byggs upp igen, oktober 1951

Den gamla bagarstugan med handelsbod, mjölkrum och sadelkammare, maj 1951.

byggnader i Hogsta. Nu lyser Magasinet som en röd rubin. Smedjan har fått ny ässja och i Bagarstugans helrenoverade bakugn kan vi nu baka både tunnbröd, limpor och pizza.

Att baka är en konst. Flera av oss har under 2016 gått kurser för Adelsö Hembygdslags Agneta Collberg i Adelsös bagarstuga och i vår egen Bagarstuga. Vi börjar litet trevande lära oss elda och använda ugnen. Det kanske svåraste är att bedöma hur varmt det är i ugnen. Varje brödsort kräver sin temperatur. Tunnbröd är inte så svårt att baka. Man ser när det är färdigräddat. För att veta när en limpa är klar ska man helst mäta temperaturen inuti limpan.

Eva och Bertil Ottoson

Björn Ed, Candice Martin och Eva Ottoson

Candice, Eva och Aina Hagman

Tack!

Tack Kung Carl XVI Gustaf

för de oavkortade biljettintäkterna från Förklädd Gud i Lovö kyrka den 11 oktober. Det blev 36 000 kr som ska användas för Bagarstugan. Nytt brädgolv, vedspis i kammaren och en del tätning gör att Bagarstugan med ytterligare inventarier kommer se ut ungefär som den gjorde under sin naturligt aktiva period för något hundratal år sedan.

Tack Kajsa Hermodsson

för att vi får el från ditt hus. Det gör att vi kan använda Bagarstugan mer effektivt vid alla tillfällen då vi är där. Vi vill också tacka för att du håller så snyggt kring Magasinet, Smedjan och Bagarstugan. Under många år har du både klippt gräs och städat runt hembygdsmuséets tre byggnader.

Tack Henric Thörnberg

för det kontorsmaterial du skänkte till hembygdsföreningen när du avvecklade kontoret på Lovön.

ELEONORA POSTEN

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Bertil Ottosson

Layout: Justine Lagache

Manusstopp till nr 1 2017, 18 februari

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENING

Breidablick 2

178 93 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygds.com

Medlemsavgift 200 kr/Familj 250 kr

Plusgiro 8812-0

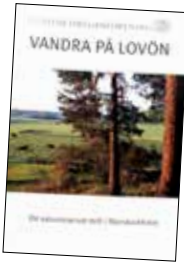
B

Avs: Breidablick 2, 178 93 DROTTNINGHOLM

God Jul och Gott Nytt Hembygdsår!

Några julkappsförslag med bitankar.

Vår skrift Vandra på Lovön, ett naturreservat som överraskande nog ligger ganska mitt i Storstockholm. Lovön är fortfarande en levande jordbruksbygd med anor från stenåldern. Odlingslandskapet är präglad av närheten till Drottningholm. Produktionen från alla gårdar utom kyrkans behövdes för slottets verksamhet. Både innan och efter Gustav Vasa var Stockholm en osäker plats, främst på grund av de ständiga krigen med Danmark. Försvaret av Lovön och Drottningholm krävde både människor och djur, som behövde mycket mat. Genom att vandra på Fornstigen möter man Sveriges historia i olika skeden, från stenåldern till andra världskriget och nutiden.

Pris 100 kr samt porto 20 kr Så snart vi ser inbetalningen skickar vi ditt brev så att du får julklappen innan julaften.

Medlemskap i Lovö hembygdsförening som julklapp:

Individuellt medlemskap 200 kr

Medlemskap för hela familjen på samma postadress 250 kr

Detta är förslag som inte slösar med jordens begränsade resurser eller utsätter jordens klimat för onödiga utsläpp. Du stimulerar också intresse för Sveriges historia, du påminner om vår egen historia – din och hembygdens historia. Medlemmar kan också träffa engagerade människor de annars inte skulle träffa. Medlemskapet i hembygdsföreningen är alltså en port till ett rikare och mer meningsfullt liv!

PG 8812 - 0, Swishnummer 123 576 35 94